

Složene države i državne zajednice

Ivančić, Jelena - Jessica

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Šibenik / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:567747>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova
Veleučilišta u Šibeniku](#)

**VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
UPRAVNI ODJEL
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ**

Jelena-Jessica Ivančić

SLOŽENE DRŽAVE I DRŽAVNE ZAJEDNICE

Završni rad

Šibenik,2021.

**VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
UPRAVNI ODJEL
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ**

SLOŽENE DRŽAVE I DRŽAVNE ZAJEDNICE

Završni rad

Kolegij: Ustavno pravo

Mentor: mr.sc. Krešimir Nimac, pred.

Studentica: Jelena-Jessica Ivančić

Matični broj studentice: 1219058898

Šibenik, 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, JELENA - JESSICA IVANOVIĆ, student/ica Veleučilišta u Šibeniku, JMBAG 1219058898 izjavljujem pod materijalnom i kaznenom odgovornošću i svojim potpisom potvrđujem da je moj završni rad na preddiplomskom/specijalističkom diplomskom stručnom studiju UPRAVNI STUDIJ pod naslovom: SLOŽENE DRŽAVE I DRŽAVNE ZAJEDNICE

isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

U Šibeniku, 27. RUJAN 2021.

Student/ica:

SLOŽENE DRŽAVE I DRŽAVNE ZAJEDNICE

Jelena-Jessica Ivančić

BB Prisoje, Tomislavgrad, ivancicjeleena@gmail.com

Sažetak rada:

Složene države i državne zajednice su države koje čine više političko-teritorijalnih jedinica. Još u antičkom razdoblju susrećemo oblike udruživanja država. Glavni razlog povezivanja u prošlosti, bio je obrana. Pod složene države podrazumijevamo: federaciju, konfederaciju, personalnu uniju, realnu uniju, zakonodavnu uniju i asimetrične zajednice država. Personalna i realna unija dio su prošlosti. To su zajednice vladara dviju država do koje dolazi kada se poklope nasljednice redovi ili kad vladar jedne države bude izabran i za vladara druge država. Glavna razlika između personalne i realne unije je u odnosu stalnosti veze po osobi vladara. Najbitniji primjer personalne unije je personalna unija Hrvatske s Ugarskom (1102.-1527.), a realne unije Austro-Ugarska Monarhija. Razlike federacije i konfederacije su značajne. Npr. Kod konfederacije pravni temelj zajednice je ugovor međunarodnog prava, a kod federacije ustav federacije. Konfederacija nije subjekt međunarodnog prava dok federacija je. Kod zakonodavne unije sastavni dijelovi svoj ustavni izražaj pronalaze putem zajedničkih institucija. Asimetrične zajednice država utemeljenu su na asimetričnim oblicima ustavnog uređenja. Jača i veća država osigurava onoj slaboj i manjoj očuvanje integriteta i autonomije. Europska unije novi je oblik državne zajednice, jedinstvena je integracije europskih zemalja s kojima jača svoju unutarnju integraciju. Nastala je 1994. godine ugovorom iz Maastrichta. U ovom slučaju države članice a i sama Europska unija mogu donositi propise. Poseban oblik složene države je Bosna i Hercegovina koja je po svom uređenju složena federalna država s elementima konfederacije. Funkcionira kao protektorat, pod zaštitom i vrhovnim nadzorom međunarodne zajednice. Sastoji se od dva entiteta: Republika Srpska i Federacije Bosne i

Hercegovine, a postoji i Distrikt Brčko. Predsjedništvo čine tri člana. Izbori se održavaju svake četiri godine. Članovi predsjedništva izravno su birani u svakom entitetu, tako da svaki glasač glasuje za popunjavanje jednog mjesta u Predsjedništvu.

(43 stranice / 0 slika / 1 tablica / 16 literaturnih navoda / jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u: Knjižnici Veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi: složene države, državne zajednice, federacija, konfederacija, personalna unija, realna unija, zakonodavna unija, asimetrične zajednice država, Europska Unija, Bosna i Hercegovina.

Mentor: mr.sc. Krešimir Nimac

COMPLEX STATES AND STATE COMMUNITIES

Jelena-Jessica Ivančić

BB Prisoje, Tomislavgrad, ivancicjeleena@gmail.com

Abstract:

Complex states and state communities are states that make up several political-territorial units. Even in the ancient period we encounter forms of association of states. The main reason for connecting in the past, was defense. By complex states we mean: federation, confederation, personal union, real union, legislative union and asymmetric communities of states. Personal and real union are a thing of the past. These are the communities of rulers of two states that occur when the successor ranks coincide or when the ruler of one state is elected as the ruler of another state. The main difference between personal and real union is in the relation of permanence of connection per person of the ruler. The most important example of a personal union is the personal union of Croatia with Hungary (1102.-1527.), and the real union is the Austro-Hungarian Monarchy. The differences between a federation and a confederation are significant. Eg. In the case of the confederation, the legal basis of the community is the treaty of international law, and in the case of the federation, the constitution of the federation. A confederation is not a subject of international law while a federation is. In a legislative union, the constituent parts find their constitutional expression through common institutions. Asymmetric communities of states are based on asymmetric forms of constitutional order. A stronger and larger state ensures that the weak and the smaller preserve integrity and autonomy. The European Union is a new form of state union, it is unique in the integration of European countries with which it strengthens its internal integration. It was created in 1994 by the Maastricht Treaty. In this case, the Member States and the European Union itself can legislate. A special form of a complex state is Bosnia and

Herzegovina, which is a complex federal state with elements of a confederation. It functions as a protectorate, under the protection and supreme supervision of the international community. It consists of two entities: Republika Srpska and the Federation of Bosnia and Herzegovina, and there is also the Brcko District. The presidency consists of three members. Elections are held every four years. The members of the Presidency are directly elected in each entity, so that each voter votes to fill one seat in the Presidency.

(43 pages / 0 figures / 1 tables / 16 references / original in Croatian language)

Paper deposited in: Library of Polytechnic in Šibenik

Keywords: complex states, state unions, federation, confederation, personal union, real union, legislative union, asymmetric communities of states, European Union, Bosnia and Herzegovina.

Supervisor: mr.sc. Krešimir Nimac

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. SLOŽENE DRŽAVE	2
2.1. Federacija	3
2.1.1. Povijest federalizma.....	4
2.1.2. Američki federalizam.....	5
2.1.3. Elementi federacije	6
2.1.4. Federalno načelo	8
2.2. Konfederacija	9
2.2.1. Povijest konfederacije	10
2.3. Personalna unija	10
2.3.1. Personalna unija Hrvatske s Ugarskom	11
2.4. Realna unija	12
2.5. Zakonodavna unija.....	12
2.6. Asimetrične zajednice država	13
3. DRŽAVNE UNIJE	14
3.1. Država vazal	14
3.2. Država protektorat	14
3.3. Država pod mandatom	15
3.4. Država članica francuske unije.....	15
4. NOVI OBLIK DRŽAVNE ZAJEDNICE – EUROPSKA UNIJA	16
4.1. Povijest Europske Unije	16
4.2. Lisabonski Ugovor	17
4.3. Dioba nadležnosti prema Ugovoru o funkcioniranju	17

4.4. Institucije	19
5. POSEBAN OBLIKE SLOŽENE DRŽAVE: BOSNA I HERCEGOVINA.....	21
5.1. Daytonski sporazum	21
5.2. Državno uređenje	22
5.2.1. Federacija Bosna i Hercegovina	22
5.2.2. Republika Srpska	23
5.2.3. Distrikt Brčko	24
5.3. Politika	25
5.3.1. Predsjedništvo.....	25
5.3.2. Parlamentarna skupština.....	26
5.3.3. Vijeće ministara	26
5.3.4. Ustavni sud	27
5.4. Ustav.....	28
5.5. Izborni sustav.....	29
5.6. Nadležnost entiteta	30
6. ZAKLJUČAK	32
7. LITERATURA.....	33

1. UVOD

Tema ovog rada „Složene države i državne zajednice“ je pojam s kojim se često susrećemo. Ideja ovog rada je bila napraviti pregled svih složenih država i državnih zajednica danas i kroz povijest, definirati ih, upoznati se s njihovim elementima jer se nalaze u našem susjedstvu. Državu možemo najjednostavnije definirati kao organizaciju usmjerenu određenim ciljevima. Da bi neka država uopće mogla egzistirati morati imati svoj personalni element (narod), prostorni element (teritorij) i organizacijski element (vlast ili suverenitet). Složene države obuhvaćaju više političko-teritorijalnih jedinica. Također, da bi razumjeli sve pojmove bitno se upoznati i sa unitarnom državom jer većinu država na svijetu možemo smatrati unitarnim državama. Unitarna država je svaka država koja u državnompravnom, odnosno ustavnopravnom smislu označava nedjeljivu cjelinu u kojoj postoji samo jedna vlast koja je nositelj državnog suvereniteta. Osvrnut ćemo se i na Bosnu i Hercegovinu koja je specifična, složena državna zajednica i sastoji od dva entiteta: Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine, a postoji i Brčko distrikt koji je kondominij (zajednička uprava i vlast nad teritorijem između dviju ili više država) Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske.

2. SLOŽENE DRŽAVE

Složena država je sastavljena od više državnih organizacija, zapravo od tri ili više potpunih aparata svih četiriju državnih djelatnosti. Naime, u složenoj državi postoji jedna državna organizacija koja djeluje na najširem državnom teritoriju - savezna država, te barem dvije državne organizacije koje djeluju na dijelovima teritorija savezne države – države članice.¹

Glavne funkcije države (bilo složene ili ne) su:

- a) Konstituirajuća funkcija – samo uspostavljanje države. Glavne karakteristike su *krajnja sloboda*, što znači da nije ograničena nekom drugom funkcijom, te *sloboda razloga* jer ju ne određuje nikakva prethodno postojeća norma.
- b) Legislativna funkcija – kreiranje normi koje su neophodne za postojanje državnog sklopa i njenog razvoja.
- c) Sudska funkcija – sastoji se u ostvarenju i održavanju pravnog poretka putem sudske primjene norme (materijalne i procesualne) kako u odnosima između građana, tako i u odnosima između građana i države.²
- d) Upravna funkcija - obuhvaća konkretnu provedbu institucionalnih ciljeva čime sa strane postojeće strukture osigurava stabilizaciju poretka.
- e) Politička funkcija – sastoji se u izvršavanju izbora tijekom razvoja državne zajednice i realiziranju onih akata koji takvoj funkciji prethode.³

Pod složene države podrazumijevamo:

1. Federaciju (federativna ili savezna država)
2. Konfederaciju (državni savez)
3. Personalnu uniju
4. Realnu uniju
5. Zakonodavnu uniju
6. Asimetrične zajednice država

¹ N. Visković – Država i pravo, Birotehnika CDO, Zagreb 1997., str.58.

² A. Bačić – Ustavno pravo Republike Hrvatske, Pravni fakultet Split, Split 2015.,str.24.

³ Ibid, str.24.

Kao primjer složene države možemo navesti Sjedinjene Američke Države. Na tom teritoriju djeluje jedna savezna država kojoj je glavni grad Washington, a tu također postoji 50 država članica kao posebne organizacije.

Svaka savezna država ima svoje osobitosti. Složene države su države koje su sastavljene od više političko-teritorijalnih jedinica, bez obzira na ustavnopravni položaj tih jedinica.

U bivšoj Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji (1943.-1992.) postojala je jedna savezna država na cjelokupnom teritoriju, a šest država članica (Hrvatska, Srbija, Crna Gora, Bosna i Hercegovina, Slovenija, Makedonija). Savezna država i svaka država članica imala je svoje ustavno-zakonodavne, izvršno-političke, pravosudne i upravne organe, ustave, zakone, državne simbole. Nadležnost je bila podijeljena. Neki poslovi su bili isključivo povezani za saveznu državu, neki za države članice a neki su se dijelili.

2.1. Federacija

Federacija je složena država u kojoj je prema saveznom ustavu savezna država subjekt suverene vlasti i uvijek ima u svojoj nadležnosti vojne, carinske i vanjske poslove, većinom i policijske poslove. Ona svojim ustavom postavlja i štiti temelje jedinstvenog političkog, novčanog, privrednog i pravnog sustava.⁴

Temeljni akt federacije je ustav federacije. Zadaće federalnih jedinica razlikuju se od federacije do federacije.

Federalizam je načelo podjele suverenosti između središnje vlade i pokrajinskih (ili državnih) vlada; federacija je svaki onaj politički sustav koji tu ideju provodi u djelo. U konfederacije su veze između sastavnih jedinica slabije. U konfederaciji središnji autoritet ima malo moći i jednoglasnost je uvjet kolektivne akcije.⁵

Federalizam je nerijetka pojava u zemljama koje su velike po broju stanovnika ili teritoriju. Australija, Brazil, Kanada i Sjedinjene Američke Države kao četiri površinom najveće zemlje svijeta su federacije. Federalizam pruža razne prednosti kao npr. Gospodarske ili vojne.

⁴ N. Visković. op.cit., str.59.

⁵ R. Hague – Komparativna vladavina i politika, Biblioteka Politička misao, 2001., str.268.

U federaciji kao što su Sjedinjene Američke Države i Savezna Republika Njemačka suverenitet je podijeljen između savezne države i država članica, ma kako to kontradiktorno izgledalo. Zakonodavna tijela država članica dakle raspolažu određenim legislativnim nadležnostima s kojima savezni parlament ne smije konfrontirati. Podjela vlasti u federaciji može se postići na nekoliko načina; npr. izričitim određivanjem poslova federacije s time da ostatak pripada federalnim jedinicama, odnosno izričitim određivanjem poslova federalnih jedinica s time da ostatak pripada saveznoj državi.⁶

2.1.1. Povijest federalizma

Pojam federalizma dolazi od latinske riječi *foedus* što predstavlja savez.

U antičkom razdoblju postojali su razni oblici udruživanja država; Lige, simahije⁷ ili simopolitije samo su neki od oblika udruživanja grčkih polisa tijekom antičkog razdoblja. Motiv za takva povezivanja je bila obrana od protivnika.

Tri najstarije federativne države su Sjedinjene Američke Države, Švicarska i Njemačka. One su započele proces razvitka federacije prvo u obliku konfederacija, da bi kasnije, na određenom stupnju razvitka i međusobne povezanosti razvile čvršći oblik – federativni oblik.

Potkraj 13. stoljeća, tri alpska kantona *Uri, Switz i Unterwalden* radi zaštite neovisnosti stvorili su savez. Savez je tijekom godina jačao i širio se pa je 1848. godine proizašla Švicarska Konfederacija koja je kasnije na temelju Ustava iz 1874. godine postala federacija.

Za Sjedinjene Američke Države se može reći da su bile najvažnije za „izvoz“ federalizma po svijetu. 1787. godine u Philadelphiji su se sastali predstavnici 13 država iz Sjedinjenih Američkih Država s ciljem da formiraju prvu i najmoćniju federaciju na svijetu.

Prema Ustavu Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika, od 5. prosinca 1936. godine, federativna država uspostavljena je na osnovi slobodnog pristanka na ujedinjenje ravnopravnih sovjetskih socijalističkih republika.⁸

⁶ A. Bačić. op.cit. str. 32.,33.

⁷ od grčke riječi *symmachia* - savez. Savez između dva ili više polisa, ne postoji nikakav zajednički organ.

⁸ D.Janjic – Država i nacija, Informator, Zagreb 1987.

	Godina nastanka federacije	Broj sastavnih jedinica
Sjedinjene Države	1776.	50
Kanada	1867.	10
Švicarska	1874.	26
Australija	1901.	6
Njemačka	1949.	16
Indija	1950.	25
Belgija	1983.	3

Tablica 1.0.

Kao dobar povijesni primjer možemo navesti i Kanadu, gdje je federalizam uveden 1867.godine. U Kanadi, međutim, zbog postojanja snažne francuske nacionalne zajednice u Quebecu, razvitak federalizma nije išao putem centralizacije kao u Sjedinjenim Državama, tako da relativno snažne političke snage u Quebecu djeluju na stvaranju labavijeg, asimetričnog saveza ili čak razdruživanju od federacije.⁹

2.1.2. Američki federalizam

Kao „majkom federalizma“ smatraju se Sjedinjene Američke Države. Alexander Hamilton jedan je od najpoznatijih američkih ustavnopravnih stručnjaka, ekonomista, političara i političkih teoretičara, te se smatra osnivačem Sjedinjenih Američkih Država. Američki federalizam te njegovi ustavnopravni i politološki elementi u velikoj mjeri su odredili brojne federacije u cijelom svijetu. Cilj je bio ujediniti trinaest kolonija u jednu snažnu i neslomljivu zajednicu, koja će uspostaviti novi sustav, moćan u kontroli Trans-atlantskog utjecaja i sile. Nakon poraza Konvencije iz Annapolisa (1786.), Konvencija iz Philadelphije, okupljena sljedeće godine, odlučila je, čim su rasprave otpočele, da se mora uspostaviti nacionalna vlada,

⁹ B. Smerdel – Ustavno uređenje Europske Hrvatske, Narodne Novine, Zagreb 2020., str.221.

koja uključuje zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast.¹⁰ Od nastanka američke federacije na temelju Ustava iz 1787., federacija i konfederacija se počinju razlikovati.

Glavno pitanje u američkom federalizmu bilo je kome u federativnoj državi pripada supremacija, odnosno suverenitet. Razvijene su dvije teorije:

- a) Centralni federalizam – s prevagom na strani savezne države, decentraliziranog federalizma, s prevagom na strani država, i s pratećim ustavnopravnim teorijama o pravu secesije i takozvane nulifikacije na strani federalnih jedinica¹¹
- b) Dualni ili dvojni federalizam – podijeljena suverenost između savezne države i federalne jedinice.

2.1.3. Elementi federacije

Federativna država sastoji se od više ravnopravnih jedinica koje u istoj državi uživaju određen stupanj samostalnosti i autonomije. Svaka od jedinica ima vlastito zakonodavstvo, upravu i sudstvo. Federacija je u isto vrijeme i zajednica i država. Može se reći da su građani robovi, a ne njeni sastavni dijelovi.

Federalizam je složena, legalistička i redovno umjetna tvorevina, a najčešće nastaje na temelju dobrovoljnog ugovora između prethodno autonomnih država.¹²

Smatra se da su federacije stvorene radi:

- a) Osiguravanja nacionalne suverenosti višenacionalnim društvima (samouprava i samoodređenje)
- b) Osiguravanja boljeg utjecaj na državnu vlast
- c) Održavanja tradicije država koje su se udružile u federaciju

Glavne karakteristike federacije su:

- vlast federacije je originarna
- savezna vlast¹³ je suverena, federalne jedinice nisu neovisne, već samo raspoložu određenim stupnjem autonomije

¹⁰ M. Prelot – Političke institucije: opća teorija političkih institucija, Politička kultura, Zagreb 2002., str.243.

¹¹ B. Smerdel. op.cit. str.232.

¹² R. Hague. op.cit. str.269.

¹³ vlast agencije središnje države ili njezinih upravitelja da provode slovo zakona na temelju kojeg je agencija osnovana te da provode propise, zakone i državne politike.

- savezna vlast se prostire izravno na države članice i njezine građane i pravna snaga njenih akata nije uvjetovana priznanjem od federalnih jedinica
- federacija je decentralizirana država¹⁴ (samouprava u kojoj mogu djelovati njihova vlastita tijela - zakonodavstvo, sudstvo, uprava).

Temeljne ustavnopravne značajke federativne države su:

- a) Dvodomno zakonodavno tijelo – jedan dom predstavlja države članice federacije dok drugi građane
- b) Dvostrukost institucija – zakonodavna, izvršna i sudska (na razini federacije i na razini država članica)
- c) Raspodjela nadležnosti između federacije i država članica
- d) Djelovanje federacije uz participaciju država članica

Federacije imaju zajednička zakonodavna tijela. Sve ostalo je u nadležnosti federalnih jedinica. Federacije često nemaju odredbe koje dopuštaju odcjepljenje.

Dvodomni sustav u federalnim državama ima temelje i svrhu različite od sustava unitarnih država. U prvi dom federalnog (saveznog) predstavničkoga tijela ulaze zastupnici koje biraju svi građani federacije, a u drugi dom ulaze zastupnici (delegacije) federalnih jedinica. Najčešće federalne jedinice šalju u taj dom jednak broj zastupnika. Drugi dom federalnog tijela je najdjelotvorniji oblik sudjelovanja federalnih jedinica u funkcijama savezne države, federacije; kroz njega federalne jedinice štite, u skladu s federalnim (saveznim) ustavom, svoje specifične interese i prava. Djelotvornost i opseg sudjelovanja doma federalnih jedinica ovisi o odnosu toga doma prema prvomu domu. Odnos među domovima može biti asimetričan, odnosno takav da veće nadležnosti ima drugi federalni dom (npr. u Sjedinjenim Američkim Državama - Senat), ili prvi dom (npr. u Indiji Lok Sabha – Savezna skupština), ili simetričan, tj. da su domovi ravnopravni u odlučivanju (Belgija, Italija). Sustav dvodomnosti parlamenta u političko-pravnoj teoriji i praksi pokazao je različite rezultate, a iskustva su oprečna. Jedni smatraju da načelo dvodomnoga sustava sprječava monopol vlasti u parlamentu, osigurava kontinuitet rada (u slučaju raspuštanja, razlike u trajanju mandata domova), pridonosi kvaliteti zakonodavne djelatnosti. Drugi pak smatraju da načelo dvodomnosti pogoduje sukobima među domovima, otežava rad parlamenta (usporenost zbog dvostruke procedure) i smanjuje

¹⁴ sredstvo vertikalne diobe vlasti i ograničenja političke moći i organizacijski model povećanja učinkovitosti javne uprave

djelotvornost, no najozbiljnija je zamjerka dvodomnomu sustavu da nije u skladu s načelom narodnoga suvereniteta.¹⁵

2.1.4. Federalno načelo

Federalno načelo možemo definirati kao organizacijsko pravilo koje osigurava sporazumno udruživanje političkih zajednica u šire zajednice kroz razne organizacijske modele u kojima se mogu postići zajednički interesi.

Suvremena federalistička teorija nudi alternativu u shvaćanju nužnom postojanju suverenog centra donošenja političkih odluka u državi i o neizbježnoj kumulaciji vlasti na jednoj od točaka strukture političkih institucija. Prema mišljenju onih koji zastupaju ove ideje, takav koncept leži u osnovi teorije razvijene u „Federalistu“, ali isto tako odgovara zahtjevima suvremenog društva, zasnovanog na modernoj tehnologiji koju je donijela elektronička revolucija našeg vremena. Stoga je federalizam osnovno načelo moderne političke organizacije na svim razinama.¹⁶

Da bi federalno načelo bilo pravilno mora poštivati:

1. Ravnopravnost sudionika
2. Poštivanje temeljnog sporazuma
3. Uzajamno priznavanje integriteta
4. Poštivanje različitosti
5. Mirno rješavanje sukoba interesa
6. Uvažavanje interesa udruženih entiteta
7. Dobrovoljnost sudjelovanja u savezu
8. Pravo na mirno istupanje

Da bi se federalno načelo primijenilo u određenom obliku udruživanja država ne mora se uspostaviti federativna država.

¹⁵ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=16762> (posjećeno 20.8.2021.)

¹⁶ B. Smerdel. op.cit., str.233.

2.2. Konfederacija

Konfederacija je trajni skup država čiji članovi imaju opće, čak i vitalne, zajedničke ciljeve kao što su sigurnost i mir, pa su stoga vezani trajnim sporazumima i imaju međudržavne operativne i predstavničke organe.¹⁷ Konfederacija je nestabilan savez država. Tu države članice imaju pravo na samoodređenje, što mogu realizirati bez pristanka drugih država članica. Kao pravni temelj zajednice predstavlja međunarodni ugovor koji se mijenja uz suglasnost svih država članica. Odnos prema građanima u konfederaciji ne postoji (odnos tijela), te nemaju doticaj s tijelima konfederacije. Članice konfederacije povezane su međunarodnim ugovorom te se mogu povući iz saveza poštujući odredbe sporazuma (imaju pravo na secesiju). Države članice u vezi su samo preko svojih vlada, a građani pripadaju samo jednoj državi.

Konfederacija nije jedna država, ne postoji jedno državno područje nego samo područja i državljani pojedinih država. Imaju zajedničke organi ali oni nemaju neposrednu vlast. Konfederacije su rijetke i nestabilne države.

Zbog nerazvijenosti konfederalnih institucija vrlo lako dođe do raspada. Danas se konfederacije ponovno javljaju u konceptu regionalnih međunarodnih odnosa ili novih odnosa s prekomorskim zemljama koje otkrivaju neovisnost.

Kolektivne organizacije kao Ujedinjeni narodi i Liga naroda mogu se okarakterizirati kao neke vrste konfederacije.

Konfederacije su usmjerene samo prema državama članicama, njihovo zajedničko zakonodavno tijelo nema obveznu i važeću nadležnost u državama po sili sklopljenog međunarodnog ugovora nego se svi zakoni trebaju potvrditi u tijelima država. Konfederalni element ne mora pristati na zakon koji ograničava njegov interes pa se u tom slučaju zakon ne mora primjenjivati u toj državi ili ona može istupiti iz saveza.

U konfederaciji pak države članice zadržavaju svoj politički identitet, što dolazi kao posljedica ugovora na kojemu počiva savez država. Ovim se ugovorom najčešće uređuju kooperacija na planu obrane, vanjskih poslova, trgovine, itd.¹⁸

¹⁷ M. Prelot. op.cit., str. 258.

¹⁸ A. Bačić. op.cit., str.33.

2.2.1. Povijest konfederacije

Još su pisci američkog Ustava, zahvaljujući svojem proučavanju srednjovjekovnih pisaca, različito upotrebljavali izraze konfederacija i federacija. U ranijih pisaca, naime, upravo je prefiks „con“ (sa) označavao čvršći oblik veze između država. Rani „konfederalisti“ u Americi bili su upravo oni koji su se zalagali za stvaranje čvršćeg saveza. I u Švicarskoj, koja se i danas službeno naziva helvećanskom konfederacijom, konfederalisti su se zalagali za jedinstvenu državu.¹⁹

Najbolji primjeri konfederacija su britanski Commonwealth²⁰ i North Atlantic Treaty Organisation (NATO)²¹.

2.3. Personalna unija

Personalna unija je zajednica dviju ili više država koje imaju zajedničkog poglavara. Države djeluju samostalno i međusobno su odvojene. Ključni elementi personalne unije su ustavi svih država koji su u uniji. Svaka država u personalnoj uniji zadržava svoju potpunu nezavisnost, samostalnost u unutarnjim poslovima i međunarodni subjektivitet. Npr. Za vrijeme trajanje personalne unije između Belgije i slobodne države Kongo (1885.-1908.), Belgija je bila parlamentarna, a slobodna država Kongo apsolutna monarhija. Jedna država ne odgovara za drugu.

Šef države je osoba s više uloga, *qui plures sustinet personas*.²²

Personalne unije mogu nastati iz vrlo različitih razloga opsega od skoro slučajnosti do aneksije. Mogu biti zakonske gdje Ustavi tih država jasno govore da će se ujediniti ili nezakonske (lako može doći do prestanka). Npr. Personalna unija Litve i Poljske na temelju sklapanja braka velikog vojvode Ladislava Jagelovića i kraljice Hedwige (1385.).

¹⁹ B. Smerdel. op.cit., str.222.

²⁰ Commonwealth je tradicionalni engleski izraz za političku zajednicu uspostavljenu za opće dobro. Imenica Commonwealth potječe iz 15.stoljeća koja znači javno dobro ili predanost. Možemo je definirati kao naciju, državu ili drugu političku jedinicu. Zajednica država koje su u prošlosti tvorile Britansko Carstvo, te priznaju britanskog monarha kao vrhovnog poglavara.

²¹ Uspostavljena je 1949.godine potpisivanjem Sjevernoatlantskog ugovora između dvanaest država zapadnog bloka. Međunarodna je organizacija vojno-političke prirode. Danas broji 30 država članica, od kojih su 2 angloameričke te 28 europskih.

²² M. Prelot. op.cit., str.261.

Povijesni primjeri personalnih unija:

- Danska, Švedska i Norveška (1397–1523),
- Poljska i Litva (1386–1569),
- Saska i Poljska (1697–1763),
- Engleska i Škotska (1603–1707),
- Velika Britanija i Hannover (1714–1837),
- Finska i Rusija (1809–1917),
- Nizozemska i Luksemburg (1815–1890)
- Danska i Island (1918–1944).

Personalne unije danas su postale vrlo rijetke. Postoji između Kanade i Australije s Velikom Britanijom. (Commonwealth, 1927.)

2.3.1. Personalna unija Hrvatske s Ugarskom

Bitno je spomenuti personalnu uniju Hrvatske s Ugarskom od 1102. do 1527. godine. Do stvaranja personalne unije došlo je nakon sukcesijske krize i ratnih događanja stoljeća u Hrvatskom Kraljevstvu.

Godine 1102. se u gradu Biogradu, pokraj Zadra, ugarski kralj Koloman iz dinastije Arpadovića okrunio se za hrvatsko-dalmatinskoga kralja. Prema sporazumu *Pacta conventi*²³ Kraljevina Hrvatska i Kraljevina Ugarska povezane su samo osobom vladara, što znači da je između njih postojala personalna unija. U tom slučaju Hrvatska ima pravo sačuvati svoju unutarnju upravu, poreze, sabor, bana, novac. Zemljom su upravljali njegovi ban ili herceg²⁴.

²³ sporazum sklopljen 1102. godine između ugarskog kralja Kolomana i hrvatskog plemstva. U tom sporazumu sva vladarska prava Kraljevine Hrvatske prenesena su na Kolomana i njegove nasljednike: imenovanje bana, izdavanje privilegija i darovnica, potvrda na saboru izglasanih zakona, skupljanje poreza i carina, uživanje "kraljevske zemlje" izumrle hrvatske narodne dinastije, vrhovno zapovjedništvo nad hrvatskom vojskom te određivanje vanjske politike.

²⁴ iz dinastije Arpadovića pojam *Herceg* označava kraljevog namjesnika u hrvatskim zemljama. Herceg je zamjenik vladara (*vicarius regis*) u Hrvatskoj i potpuno mu je ravnopravan. U nekim slučajevima ban može istovremeno biti i herceg.

2.4. Realna unija

Realna unija kao povijesni oblik udruživanja država obično podrazumijeva zajedničkog monarha, ali predstavlja čvršći oblik povezivanja država, utemeljen na međunarodnom ugovoru te djeluje kao jedinstveni subjekt u međunarodnim odnosima.²⁵

Razlika naspram personalne unije je u stalnosti veze po osobi vladara i realna unija je osoba sa stajališta međunarodnog prava.

Povijesni primjeri realnih unija:

- Švedska i Norveška (1814. - 1905.)
- Danska i Island od 1918. (1940. - 1944.)
- Austro-Ugarska Monarhija (1867.-1918.)

Realna unija je vojne i diplomatske prirode. Austro-Ugarska se ,po Nagodbi (Ausgleich)²⁶, sastojala od tri ministarstva: za vanjske poslove, za rat i za mornaricu te njihove troškove. Imala je i zajedničko zastupničko tijelo – Carevinsko vijeće, sastavljeno od delegata iz austrijsko i ugarskog parlamenta.

2.5. Zakonodavna unija

U zakonodavnoj uniji sastavni dijelovi nalaze svoj ustavni izražaj ponajprije putem zajedničkih, a ne posebnih institucija. Najbolji primjer je Velika Britanija – Ujedinjeno Kraljevstvo. Ujedinjeno Kraljevstvo sastoji se, osim Engleske, i od Škotske kojoj je ustavom zajamčeno vlastito zakonodavstvo, administracija, posebna crkva i središnja banka; Walesa, koji je devolucijom, prenošenjem ovlasti suverenog Parlamenta, stekao određen stupanj kulturne autonomije i samouprave; Sjeverne Irske (Ulster), koja ima autonomiju, što uključuje i vlastito zakonodavstvo, te Kanalskih otoka (Guernsey, Jersey, Man i Sar), koji uživaju visok stupanj autonomije i imaju svoje vlade.²⁷

²⁵ B. Smerdel. op.cit., str.225.

²⁶ Austro-ugarska nagodba. Sporazum iz 1867. godine, kojim je osnovana Dvojna ili Austro-Ugarska Monarhija. Franjo Josip I. i mađarska delegacija na čelu s Ferencom Deákom nagodbu su potpisali.

²⁷ B. Smerdel. op.cit., str. 226.

2.6. Asimetrične zajednice država

Ovo su državne zajednice osnovane na asimetričnim oblicima ustavnog uređenja, najčešće između manje i velike države, koje onoj slabijoj omogućavaju očuvanje integriteta i autonomije u trajnoj vezi s većim susjedom. Pravno uređenje takvih asimetričnih odnosa uključuje:

- a) Pridružene države, gdje je ugovorom o ulasku u zajednicu utvrđeno da jedna ili druga strana ima pravo jednostrano raskinuti odnos udruživanja. Takvim se određuje npr. Odnos Butana i Indije; Republike Palau i Sjedinjenih Američkih Država te vojvodstva Lichtenstein i Švicarske;
- b) Asimetrične saveze; utemeljene na Ustavu gdje jedna strana uživa poseban status autonomije koji uključuje zakonodavnu, sudbenu i izvršnu vlast, a svaka izmjena u odnosu mora se temeljiti na suglasnosti obje strane. Primjer je status Aalandskih otoka u Finskoj; Azora prema Portugalu te Portorika prema Sjedinjenim Američkim Državama. Tako npr. Portoriko ima punu samostalnost u unutarnjim stvarima, teoretski veću nego same države članice američke federacije. Njegovi su građani državljani Sjedinjenih Država, ali bez prava glasovanja na nacionalnim izborima.²⁸

²⁸ Ibid., str.227.

3. DRŽAVNE UNIJE

Državna unije ili „državne veze“, Staatenverbindungen ranije su se nazivale „sistem država“, To ton akhaion systema, systema civitatum.²⁹ Države imaju ugovorni, tehnički i politički odnos. Tu spadaju federacija, konfederacija, realna i personalna unija.

U nejednakoj uniji trajno su povezane dvije države koje su hijerarhijski postavljene jedna prema drugoj.³⁰ Tu spadaju: država protektorat, država vazal, država pod mandatom i države članice Francuske unije.

3.1. Država vazal

Vazalnost je položaj političke ovisnosti jedne države u odnosu na drugu, njezinoga gospodara, koja prema njoj zadržava više ili manje široka prava javne moći.³¹ Pojam vazal odnosi se na vladara, a ne na samu državu. Vazal ima autoritet nad podređenom državom u raznim aspektima: vojnim, političkim i ekonomskim. Položaj vazala je promjenjiv. Pokušava u potpunosti vratiti vlast u svoje ruke, a ujedno riskira da država-gospodar podvrgne pod svoju vlast.

3.2. Država protektorat

Protektorat je nejednaka unija kod kojih „protektirana“ država u zavisnosti druge „protektorom“ omogućuje sigurnost i pomoć, zamjenjuje je u međunarodnim odnosima, obrani

²⁹ M. Prelot. op.cit., str. 256.

³⁰ Ibid., str. 262.

³¹ Ibid., str.263.

Postoji kolonijalni protektorat, američki kvaziprotektorat³², međunarodnopravni protektorat. Međunarodnopravni protektorat je jedini država unija. Protektorat je nestabilan režim.

3.3. Država pod mandatom

Državu pod mandatom može se smatrati jednom od prijelaznih situacija. Još nema oslobađanja, ali ono je predviđeno u bližoj budućnosti i do njega se mora doći u etapama. Stvoreni mirovnim ugovorima nakon Prvog svjetskog rata, svi mandati A i B danas su prestali.³³

3.4. Država članica francuske unije

Francuski ustav iz 1946. godine pokušavao je upisati u okvir francuskog ustavnog prava budućnost država-protektorata u sjevernoj Africi i na Dalekom istoku. Vlade se moraju pridružiti političkom ponašanju Unije i iskorištavanju zajedničkih resursa. Jedno kratko vrijeme članice su bile Vijetnam, Kambodža i Laos.

³² Kvaziprotektorat je takav odnos u kojem je država zaštitnica na osnovi ugovora, u slučaju narušavanja mira, ovlaštena intervenirati vojnom silom u unutarnja pitanja države štitičnice.

³³ M. Prelot. op.cit., str.265.

4. NOVI OBLIK DRŽAVNE ZAJEDNICE – EUROPSKA UNIJA

Europska unija je jedinstvena integracija europskih zemalja, oblik koji jača svoju unutarnju integraciju i širi se pridruživanjem novih država. Izgrađena je 1. studenoga 1993. godine stupanjem na snagu Ugovora o Europskoj uniji³⁴.

4.1. Povijest Europske Unije

Počeci Europske unije su nakon zasnivanja Europske zajednice za ugljen i čelik Pariškim ugovorom³⁵ iz 1951. godine kada su glavna pitanja bila u vezi s političkim i vojnim udruživanjem. Europska Unija nastala je 1994. godine ugovorom iz Maastrichta³⁶. Vodeći političari nakon dva velika rata u Europi pokušavali su pronaći model međudržavne suradnje koji bi spriječio da se ratovi u Europi ponove. Jean Monnet, Robert Schuman, Paul Henry Spaak i drugi teoretičari europske integracije razvili su teoriju funkcionalizma, postupnog i strpljivog građenja jedinstva u pojedinim funkcijama za koje postoji jasan politički i gospodarski interes.³⁷ Europsko vijeće 1991. prihvatilo je Ugovor o Europskoj Uniji kada je Europska unija uspostavljena. Tzv. „prve“ članove Europske unije možemo navesti Zapadnu Njemačku, Francusku, Belgiju, Nizozemsku, Luksemburg i Italiju (zajedno su 1951. potpisale ugovor o Europskoj zajednici za ugljen i čelik). Nakon toga 1973. godine Europskoj ekonomskoj zajednici priključile su se tri nove države; Danska, Irska i Ujedinjeno Kraljevstvo. Europskoj ekonomskoj zajednici 1981. godine priključila se Grčka, a 1986. Španjolska i Portugal. Nakon stupanja Ugovora o Europskoj Uniji Europska Unija proširena je na tri države članice: Švedsku, Austriju i Finsku. Najveće proširenje zabilježeno je 2004. godine kada je dobila novih 10 članica: Češka, Slovačka, Poljska, Malta, Cipar, Slovenija, Mađarska, Estonija, Latvija i Litva. Nakon toga 2007. godine priključila se Bugarska i Rumunjska, a 2013. i Hrvatska.

³⁴ Službeni List Europske Unije 2016/C 202/1

³⁵ Ugovor je istekao 23. srpnja 2002., pedeset godina nakon što je stupio na snagu. Službeni List Europske Unije 2016/L 282/4

³⁶ potpisan je 1992., a stupio na snagu 1. studenog 1993. godine. Službeni List Europske Unije 1992/C 191

³⁷ B. Smerdel. op.cit., str. 241.

4.2. Lisabonski Ugovor

Lisabonski ugovor³⁸ potpisan je u Lisabonu 13. prosinca 2007.godine, međunarodni je ugovor kojem je u cilju riješiti pitanja daljnjeg institucionalnog funkcioniranja Europske Unije. On također dopunjuje postojeće ugovore o Europskoj uniji i Europskoj zajednici. Na snagu je stupio nakon procesa ratifikacije u svim državama članica Europske Unije 1. prosinca 2009. godine. Veliki je značaj Lisabonskog Ugovora. Nakon što je iz godine u godinu Europska unija više rasla potrebno je bilo osigurati da takva Europska unija može efikasno i djelotvorno djelovati pa je načinjen je moderniji sustav za donošenje odluka. Lisabonski ugovor je utemeljio taj sustav. Ovaj ugovor je učvrstio demokraciju u Europske unije, kao i promicanje interesa njezinih građana. Na temelju ovog ugovora Europska unija stekla je međunarodnu pravnu osobnost. S tim je Europska unija postala subjekt međunarodnog prava.

4.3. Dioba nadležnosti prema Ugovoru o funkcioniranju

Zakonodavna nadležnost podijeljena je na:

- a) Isključivu nadležnost
- b) Podijeljenu nadležnost između Europske Unije i država članica
- c) Okvirne nadležnosti
- d) Područja rezervirane nadležnosti država članica

Temeljno načelo odnosa u svim složenim državama i državnim zajednicama utemeljenim na federalnom načelu glasi: tijela zajednice imaju samo one ovlasti, odnosno nadležnosti, koje su im povjerene primarnim aktom ili aktima kojima je stvorena i na kojima djeluje zajednica.³⁹

³⁸ Službeni list Europske Unije 2007/C 306

³⁹ B. Smerdel. op.cit., str. 251.

Postoje tri načela prema kojima se određuje kako i u kojim područjima Europska unija može djelovati:

- a) dodjela ovlasti – Europska unija ima samo ovlasti koje su mu dodijeljene na temelju ugovora o Europskoj Uniji, koje su ratificirale sve države članice
- b) proporcionalnost – djelovanje Europske Unije ograničeno je na ono što je nužno za postizanje ciljeva ugovora
- c) supsidijarnost – u područjima u kojima može djelovati ili Europska Unija ili nacionalne vlade, Europska Unija može intervenirati samo ako je to učinkovitije⁴⁰

Europska unija ima isključivu nadležnost u:

- carinska unija
- pravila tržišnog natjecanja
- monetarna politika za države europodručja
- trgovina i međunarodni sporazumi
- morske biljke i životinje – ribarska politika

Podijeljena nadležnost znači da države mogu koristiti svoje zakonodavne ovlasti osim ako je materija uređena na razini Unije. Pritom, sukladno načelu proporcionalnosti, djelovanje Unije ne smije ići preko onog što je nužno za ostvarivanje postavljenih ciljeva. Veći broj područja spada u domenu podijeljene nadležnosti i ona su nabrojena primjerice. Radi se o: unutarnjem tržištu, socijalnoj politici, kohezijskoj politici, poljoprivrednoj politici, zaštiti okoliša, zaštiti potrošača, transportu, energetici te području slobode, sigurnosti i pravde.⁴¹

Kod okvirnih nadležnosti državne članice se uzajamno moraju uskladiti.

⁴⁰ https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/what-european-commission-does/law/areas-eu-action_hr (posjećeno: 18.8.2021.)

⁴¹ B. Smerdel. op.cit., str.252.

4.4. Institucije

Unija ima institucionalni okvir čiji je cilj promicati njezine vrijednosti, zalagati se za njezine ciljeve, služiti njezinim interesima, interesima njezinih građana i interesima država članica te osigurati koherentnost, učinkovitost i kontinuitet njezinih politika i djelovanja.

Institucije Europske Unije su:

- Europski parlament,
- Europsko vijeće,
- Vijeće Europske Unije,
- Europska komisija,
- Sud Europske unije,
- Europska središnja banka,
- Revizorski sud.⁴²

Europski parlament ima tri osnovne ovlasti:

- Parlament i Vijeće dijele zakonodavnu ovlast. S obzirom na to da je parlament direktno izabrano tijelo, time se osigurava demokratska legitimnost europskih zakona.
- Parlament provodi demokratski nadzor nad svim Unijinim institucijama, naročito nad Komisijom. Parlament može odlučivati o povjerenju predsjedniku Komisije te o opozivu Komisije u cijelosti.
- Parlament odlučuje o usvajanju ili odbijanju proračuna.⁴³

Glavne ovlasti Europskog vijeća su:

- Institucionalne ovlasti
- Vanjska i sigurnosna politika
- Gospodarsko upravljanje i višegodišnji financijski okvir
- Policijska i pravosudna suradnja u kaznenim stvarima

⁴² Ugovor o europskoj uniji, članak 13. Službeni List Europske Unije 2016/C 202/1

⁴³ <https://www.eu-projekti.info/europska-unija/tijela-europske-unije/> (posjećeno: 18.8.2021.)

Glavne ovlasti Vijeća Europske unije su:

- Zakonodavstvo
- Proračun

Glavne ovlasti Europske komisije su:

- Ovlast za pokretanje inicijative:
 - A) puna inicijativa (podnošenje prijedloga)
 - B) zakonodavna inicijativa
 - C) proračunska inicijativa
- Ovlast za nadzor nad provedbom prava Unije
- Provedbene ovlasti

Glavne ovlasti Suda Europske unije:

- Odluke o prethodnim pitanjima
- Nadležnost u žalbenom postupku

Glavne ovlasti Europske središnje banke:

- nametnuti administrativne kazne
- od kreditnih institucija zahtijevati veće zaštitne slojeve kapitala.

Glavne ovlasti Revizorskog suda:

- revizije
- savjetodavne ovlasti

5. POSEBAN OBLIKE SLOŽENE DRŽAVE: BOSNA I HERCEGOVINA

5.1. Daytonski sporazum⁴⁴

Mirovni sporazum od 21. studenog 1995. godine postignut je na mirovnoj konferenciji u Daytonu, u američkoj saveznoj državi Ohio, nakon vojničkog poraza srpskih snaga. Sporazum je bio sklopljen između Predsjednika Republike Hrvatske, Predsjednika Republike Bosne i Hercegovine i Predsjednika Savezne Republike Jugoslavije, uz sudjelovanje predstavnika konstitutivnih naroda Bosne i Hercegovine, Hrvata, Bošnjaka i Srba te uz veoma aktivno sudjelovanje američkih dužnosnika.⁴⁵

Sporazum je formalno potpisan u Parizu, 14. prosinca 1995. Čuvar originalnog izdanja Daytonskog sporazuma je Francuska.

Daytonski sporazum je potpisan od strane tri predsjednika država učesnica u ratu u Bosni i Hercegovini - Alije Izetbegovića, Franje Tuđmana i Slobodana Miloševića. Sporazum je podrazumijevao završetak sukoba i donošenje ovog ustava.

Daytonski sporazum u Bosni i Hercegovini nikada nije službeno preveden niti je ratificiran u parlamentu. Nikad nije objavljen u Službenom glasniku Bosne i Hercegovine. Aneks IV obuhvaća tekst Ustava Bosne i Hercegovine. Originalni tekst Daytonskog sporazuma nemoguće je naći na web stranicama institucija Bosne i Hercegovine jer njegovi aneksi, službeno nikada nisu prevedeni na bosanski, srpski i hrvatski jezik. Uključujući opći tekst sadržava i dodatne sporazume za različita vojna, politička i društvena pitanja i međunarodne policije, nadgledanje razoružanja, razgraničenje entiteta, raspisivanje izbora, povratak izbjeglica i raseljenih, unaprjeđivanje ljudskih prava, osnivanje javnih poduzeća, rješavanje sporova među entitetima, očuvanje nacionalnih spomenika i dr.

⁴⁴https://propisi.ks.gov.ba/sites/propisi.ks.gov.ba/files/opci_okvirni_sporazum_za_mir_u_bosni_i_hercegovini.pdf (posjećeno 18.8.2021.)

⁴⁵ Ibid. Str. 228.

5.2. Državno uređenje

Bosna i Hercegovina po svom uređenju je složena federalna država s elementima konfederacije. Jedinstvena je u svijetu po svom državnom uređenju. Njeno uređenje je republičkog karaktera, iako ne funkcionira niti je definirana kao republika zbog složenog sustava, odnosno brojnih političkih jedinica na koje je podijeljena-entitete i distrikt. Jedan od entiteta funkcionira kao unitarna država, a drugi kao federacija te je podijeljen na kantone/županije. Federacija Bosne i Hercegovine raspolaže sa 51% površine Bosne i Hercegovine, a Republika Srpska sa 49%. Svaki od entiteta ima vlastitu zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast. Entiteti su nastali u Daytonskom sporazumu 1995. godine, kao rezultat kompromisa predstavnika tri konstitutivna naroda.

Država Bosna i Hercegovina funkcionira kao protektorat, pod zaštitom i vrhovnim nadzorom međunarodne zajednice, čiji visoki predstavnik od 1998. godine ima proširen mandat da sam donosi odluke koje ustavna tijela ne mogu donijeti.⁴⁶

5.2.1. Federacija Bosna i Hercegovina

Nastala je usvajanjem Ustava Federacije Bosne i Hercegovine 30. ožujka 1994., donesenog na temelju Washingtonskog sporazuma⁴⁷ između Hrvatske, Republike Bosne i Hercegovine i Herceg-Bosne iz 1994. Do 1996. djelovala je kao federacija dviju političkih zajednica - bošnjačke i hrvatske, a nakon donošenja Zakona o federalnim jedinicama (županijama), djeluje kao federacija županija.

Na razini Federacije Bosne i Hercegovine postoje predsjednik i dvojica potpredsjednika, kao i Vlada, koji su nositelji izvršne vlasti. Zakonodavnu vlast nosi dvodomni Parlament Federacije Bosne i Hercegovine, koji se sastoji od Zastupničkog doma i Doma naroda. Najviša sudska nadležna vlast je Vrhovni sud. Za provjeru ustavnosti i provedbu Ustava nadležan je Ustavni sud.

⁴⁶ B. Smerdel. op.cit., str.231.

⁴⁷ Sporazum unutar bosanskohercegovačkih Hrvata Republike Bosne i Hercegovine potpisan 18. ožujka 1994. godine. <https://www.pfsa.unsa.ba/pf/wp-content/uploads/2018/01/Washingtonski-sporazum-1994.pdf> (posjećeno 18.8.2021.)

Sastoji se od 10 kantona/županija: Unsko-sanska županija , Županija Posavska, Tuzlanska županija, Zeničko-dobojska županija, Bosansko- podrinjska županija Goražde , Županija Središnja Bosna , Hercegovačko-neretvanska županija, Županija Zapadno hercegovačka, Sarajevska županija (Vrhbosanska) i Hercegbosanska županija.

Glavni grad Federacije Bosne i Hercegovine je Sarajevo. Federaciju Bosnu i Hercegovinu čini 2.371.603 stanovnika , od čega je Bošnjaka, 52,30 % Hrvata 21,9 % Srba 17,6%, ostalih 2,3%.

Odlukom Ustavnog suda Bosne i Hercegovine 28. siječnja 2007., grb i zastava Federacije Bosne i Hercegovine stavljeni su izvan snage jer ne predstavljaju sva tri konstitutivna naroda u Bosni i Hercegovini. Od 14. lipnja 2007. grb i zastava Federacije su ukinuti i nisu u službenoj uporabi.

Županije imaju svoje vlastite zastave i grbove, no građani Federacije Bosne i Hercegovine najviše koriste narodne zastave. Hrvati koriste zastavu Hrvatske Republike Herceg-Bosne, a Bošnjaci zastavu Republike Bosne i Hercegovine.

5.2.2. Republika Srpska

Prostire se na 48 % površine Bosne i Hercegovine. Osnovana je 9. siječnja 1992. godine kao Republika srpskog naroda Bosne i Hercegovine odlukom Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini.

Čini ju 1.218.107 stanovnika, od čega je 82,22 % Srba, 14,1% Bošnjaka, 2,43% Hrvata i 1,25% ostalih.

Narodna skupština Republike Srpske sastoji se od jednog doma 83 zastupnika koji se biraju na izborima svake četvrte godine. Parlament ima zakonodavnu vlast. Vlada Republike Srpske ima izvršnu vlast. Predsjednik Republike Srpske se bira na neposrednim izborima svake četvrte godine. Razine vlasti su općina, odnosno grad te republika. Glavni je grad Republike Srpske po Ustavu Istočno Sarajevo , no glavno je upravno središte Banja Luka.

Republika Srpska ima svoju vladu, grb, zastavu, himnu, predsjednika, skupštinu, vladu, poštanski sustav i policiju. Vojska Republike Srpske integrirana je u sustav oružanih snaga Bosne i Hercegovine kao 3. pješadijski (Republika Srpska) puk. Tijekom proteklih godina, neke ingerencije Republike Srpske izričito definirane Daytonskim sporazumom i njegovim

aneksima⁴⁸ su prenesene na nivo Bosne i Hercegovine (carinska i granična služba, vojska, pravosuđe - osnivanjem Suda Bosne i Hercegovine i Visokog sudskog i tužiteljskog vijeća).

5.2.3. Distrikt Brčko

Teritorij Brčko koji je bio pod arbitražom, nije pripao ni Federaciji Bosne i Hercegovine ni Republici Srpskoj, već je odlukom Međunarodne arbitražne komisije za Brčko stavljen krajem 2000. godine pod upravu države Bosne i Hercegovine kao zaseban distrikt⁴⁹. Distrikt Brčko ima svoju vlastitu multietničku⁵⁰ vladu sa izabranom skupštinom, izvršnim odborom, sudstvom i policijskim snagama. , od njegovog osnutka do danas, usvojeno je preko 100 vlastitih zakona, stvaraju pogodnosti za ulazak zdravih inozemnih investicija i ideja, a ti zakoni postaju i modeli za entitete u Bosni i Hercegovini. Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine ima 83.516 stanovnika. Etnička struktura stanovništva je sljedeća: Bošnjaci (42,36%), Srbi (34,58%), Hrvati (20,66%), Ostali (1,65%).

Jedinstvena je administrativna jedinica lokalne samouprave pod suverenitetom Bosne i Hercegovine. Ima vlastitu multietničku administraciju, policiju i pravosuđe. Distrikt nema drugu zastavu ili grb osim zastave i grba Bosne i Hercegovine.

⁴⁸ dodatak, prilog. U pravu dodatak pravnomu aktu, većinom u ugovoru ili propisu kojim se dodatno ili podrobnije reguliraju pravni odnošaji i pitanja iz materije dotičnoga pravnog akta. Također je i sastavni dio osnovnoga teksta pravnog akta i ne razlikuje se od njega po svojoj pravnoj snazi.

⁴⁹ srednjovj. lat. districtus, od lat. distringere: rastegnuti, rastresati. Upravno ili sudbeno područje u nekoj državi.

⁵⁰ višenarodna, višenacionalna

5.3. Politika

Vrhovna tijela države Bosne i Hercegovine jesu: Predsjedništvo, Parlamentarna skupština, Vijeće ministara i Ustavni sud.

5.3.1. Predsjedništvo

Čine ga tri člana: jedan Bošnjak i jedan Hrvat, izravno izabrani s teritorija Federacije, te jedan Srbin izravno izabran s teritorija Republike Srpske. Biraju se na način određen izbornim zakonom, ali tako da svaki birač glasuje za jednog člana Predsjedništva. Mandat članova Predsjedništva traje četiri godine.

Jednom izabrani, članovi Predsjedništva imaju pravo biti birani na još jedan uzastopni mandat, slijedom kojeg naredne četiri godine ne će imati pravo biti birani.

Prvi opći izbori od neovisnosti Bosne i Hercegovine 1991. održani su 14. rujna 1996.

Osmi opći izbori održani su 07. listopada 2018. godine gdje je izglasano:

- predstavnik Bošnjaka- Šefik Džaferović
- predstavnik Hrvata - Željko Komšić
- predstavnik Srba - Milorad Dodik

Predsjedništvo je nadležno za:

- a. Vođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine.
- b. Imenovanje ambasadora i drugih međunarodnih predstavnika Bosne i Hercegovine, od kojih najviše dvije trećine mogu biti odabrani sa teritorije Federacije.
- c. Predstavljanje Bosne i Hercegovine u međunarodnim i europskim organizacijama i institucijama i traženje članstva u onim međunarodnim organizacijama i institucijama u kojima Bosna i Hercegovina nije član.
- d. Vođenje pregovora za zaključenje međunarodnih ugovora Bosne i Hercegovine, otkazivanje i, uz suglasnost Parlamentarne skupštine, ratificiranje takvih ugovora.
- e. Izvršavanje odluka Parlamentarne skupštine.

- f. Predlaganje godišnjeg budžeta Parlamentarnoj skupštini, uz preporuku Vijeća ministara.
- g. Podnošenje izvještaja o rashodima Predsjedništva Parlamentarnoj skupštini na njen zahtjev, ali najmanje jedanput godišnje.
- h. Koordinaciju, prema potrebi, sa međunarodnim i nevladinim organizacijama u Bosni i Hercegovini.
- i. Vršenje drugih djelatnosti koje mogu biti potrebne za obavljanje dužnosti koje mu prenese Parlamentarna skupština, ili na koje pristanu entiteti.⁵¹

5.3.2. Parlamentarna skupština

Parlamentarna skupština jest dvodomna i sastoji se od Doma Naroda i Zastupničkog doma. Dom naroda ima 15 delegata⁵², od kojih dvije trećine iz federacije, od kojih je pet Hrvata i pet Bošnjaka, a jedna trećina iz Republike Srpske (pet Srba). Hrvatske i bošnjačke delegate bira Dom naroda Federacije, a srpske Skupština Republike Srpske.

Zastupnički dom ima 42 članova, biranih izravno, dvije trećine s područja Federacije, jednu trećinu s područja Republike Srpske.

Zakonodavstvo se donosi suglasnom odlukom oba doma.

5.3.3. Vijeće ministara

To je organ izvršne vlasti državi. Ponekad se rabi i naziv Vlada Bosne i Hercegovine.

Vijeće se sastoji od deset članova: devet ministara i predsjedavajućeg (premijera). Predsjednika imenuje Predsjedništvo uz odobrenje Zastupničkog doma, a on imenuje ministre, također uz odobrenje Doma.

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine čine predsjedatelj i ministri:

- ministar vanjskih poslova,
- ministar vanjske trgovine i ekonomskih odnosa,

⁵¹ Ustav Bosne i Hercegovine član V. stavak 3., Službeni Glasnik Bosne i Hercegovine, broj 25/09

⁵² izaslanik, zastupnik

- ministar financija i trezora,
- ministar komunikacija i prometa,
- ministar civilnih poslova,
- ministar za ljudska prava i izbjeglice,
- ministar pravde,
- ministar sigurnosti
- ministar obrane.

5.3.4. Ustavni sud

To je tijelo sudske vlasti u Bosni i Hercegovini. U sastavu, uz šest članova koje bira Zastupnički dom Federacije, odnosno Skupština Republike Srpske, jesu i tri člana koje imenuje predsjednik Europskog suda za ljudska prava, nakon dogovora s Predsjedništvom, a koji ne mogu biti državljani Bosne i Hercegovine ili koje susjedne države.

Nadležnosti Ustavnog suda su definirane u članu VI. stavak 3.

- a. Ustavni sud je jedini nadležan da odlučuje o bilo kojem sporu koji se javlja po ovom Ustavu između dva entiteta, ili između Bosne i Hercegovine i jednog ili oba entiteta, te između institucija Bosne i Hercegovine, uključujući ali ne ograničavajući se na to:
 - Da li je odluka entiteta da uspostavi poseban paralelan odnos sa susjednom državom u skladu sa ovim Ustavom, uključujući i odredbe koje se odnose na suverenitet i teritorijalni integritet Bosne i Hercegovine.
 - Da li je bilo koja odredba ustava ili zakona jednog entiteta u skladu sa ovim Ustavom.
 - Sporove može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući, ili njegov zamjenik, bilo kojeg doma Parlamentarne skupštine; jedna četvrtina članova/delegata bilo kojeg doma Parlamentarne skupštine; ili jedna četvrtina članova bilo kojeg doma zakonodavnog organa jednog entiteta.
- b. Ustavni sud također ima drugostepenu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu, kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

- c. Ustavni sud je nadležan u pitanjima koja mu je proslijedio bilo koji sud u Bosni i Hercegovini u pogledu toga da li je zakon o čijem važenju njegova odluka ovisi, kompatibilan sa ovim Ustavom, sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama i njenim protokolima, ili sa zakonima Bosne i Hercegovine; ili u pogledu postojanja ili domašaja nekog općeg pravila međunarodnog javnog prava koje je bitno za odluku suda.⁵³

5.4. Ustav

Ustavom je Bosna i Hercegovina definirana kao demokratska država, koja funkcioniše sukladno zakonu i temeljem slobodnih i demokratskih izbora. U 12. članu Ustava definirana su ljudska prava i slobode, nadležnosti i odnosi između institucija Bosne i Hercegovine i entiteta, parlamentarna skupština, predsjedništvo, ustavni sud, središnja banka, financije i druge odredbe. Tako je Bosna i Hercegovina transformirana u složenu i decentraliziranu državnu tvorevinu s dva entiteta, a to su Federacija Bosna i Hercegovina i Republika Srpska.

Ustav Bosne i Hercegovine ima 12 članaka i 2 Aneksa. Izvorni tekst Ustava Bosne i Hercegovine napisan je na engleskom jeziku.

Na temelju odredbi člana IV. i V. Ustava Bosne i Hercegovine politički se diskriminiraju pripadnici naroda, koji ne pripadaju Bošnjacima, Hrvatima i Srbima time što nemaju pravo izbora u Dom naroda Parlamentarne skupštine i Predsjedništvo Bosne i Hercegovine. Potvrđeno je na Evropskom sudu za ljudska prava u Strasbourgu presudom "*Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine*".

Takvim isključivanjem pripadnika nacionalnih manjina iz najviših pozicija koje kreiraju političke odluke zemlje, negirano je načelo jednakosti svih građanki i građana. Takva je praksa suprotna međunarodnim standardima zaštite ljudskih prava iz nekoliko drugih međunarodnopravnih izvora ljudskih i manjinskih prava: Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, Međunarodne konvencije o ukidanje svih oblika rasne diskriminacije,

⁵³ Ustav Bosne i Hercegovine – član VI. stavak 3., Službeni Glasnik Bosne i Hercegovine, broj 25/09

Okvirne konvencije Vijeća Europe za zaštitu prava nacionalnih manjina i Preporuka iz Lunda o učinkovitom sudjelovanju nacionalnih manjina u javnom životu Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OESS) koji propisuju pravo na sudjelovanje nacionalnih manjina u javnom životu.⁵⁴

5.5. Izborni sustav

Izbori u Bosni i Hercegovini se održavaju svake četiri godine, te se dijele na opće i općinske izbore.

Na općim izborima se biraju članovi Predsjedništva Bosne i Hercegovine, Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, Narodne skupštine Republike Srpske, Predsjednik i potpredsjednici Republike Srpske, Skupštine županija. Članom V. stavak 1. a) Ustava Bosne i Hercegovine je propisano da će članovi Predsjedništva biti birani izravno u svakom entitetu, tako da svaki glasač glasuje za popunjavanje jednog mjesta u Predsjedništvu, u skladu s Izbornim zakonom Bosne i Hercegovine kojeg donosi Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine. Tim je rješenjem omogućeno da pripadnici brojnijeg konstitutivnog naroda mogu dati jedan dio glasova za člana Predsjedništva iz reda drugog konstitutivnog naroda i na taj način utjecati na izbor oba kandidata. Takva situacija odnosi se samo na Federaciju Bosne i Hercegovine, gdje svaki registrirani birač može glasovati ili za bošnjačkog ili za hrvatskog člana Predsjedništva, no ne i za obojicu. Ustavom je također određeno da će bilo koje upražnjeno mjesto u Predsjedništvu biti popunjeno od strane relevantnog entiteta u skladu sa zakonom koji će biti usvojen od strane Parlamentarne skupštine.

Na općinskim izborima se biraju članovi gradskih vijeća Grada Mostara i Banja Luka, skupštine Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, općinskih vijeća/skupština općina i načelnici općina.

Pravo glasa i da bude biran ima svaki državljanin Bosne i Hercegovine sa navršениh 18. godina života.

⁵⁴ B. Smerdel. op.cit., str.232.

5.6. Nadležnost entiteta

- a) Entiteti imaju pravo da uspostavljaju posebne paralelne odnose sa susjednim državama, u skladu sa suverenitetom i teritorijalnim integritetom Bosne i Hercegovine.
- b) Svaki entitet će pružiti svu potrebnu pomoć vladi Bosne i Hercegovine kako bi joj se omogućilo da ispostuje međunarodne obaveze Bosne i Hercegovine, s tim da će financijske obaveze u koje je ušao jedan entitet bez suglasnosti drugog, a prije izbora Parlamentarne skupštine i Predsjedništva Bosne i Hercegovine, ostati obaveza tog entiteta osim ukoliko je ta obaveza neophodna za nastavak članstva Bosne i Hercegovine u nekoj međunarodnoj organizaciji.
- c) Entiteti će ispuniti sve uslove za pravnu sigurnost i zaštitu lica pod svojom jurisdikcijom, održavanjem civilnih ustanova za primjenu pravnih propisa, koje će funkcionirati u skladu sa međunarodno priznatim standardima uz postovanje međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda, iz člana II ovog Ustava, i poduzimanjem ostalih odgovarajućih mjera.
- d) Svaki entitet može također sklapati sporazume sa državama i međunarodnim organizacijama uz saglasnost Parlamentarne skupštine. Parlamentarna skupština može zakonom predvidjeti da za određene vrste sporazuma takva saglasnost nije potrebna.

Pravni poredak i nadležnosti institucija

- a) Sve vladine funkcije i ovlašćenja, koja nisu ovim Ustavom izričito data institucijama Bosne i Hercegovine, pripadaju entitetima.
- b) Entiteti i njihove niže jedinice u potpunosti će poštovati ovaj Ustav, kojim se stavljaju van snage odredbe zakona Bosne i Hercegovine i odredbe ustava i zakona entiteta koje su u suprotnosti s njim, kao i odluke institucija Bosne i Hercegovine. Opšti principi međunarodnog prava predstavljaju integralni dio pravnog poretka Bosne i Hercegovine i entiteta.

Predsjedništvo može da odluči da olakša saradnju između entiteta u stvarima koje ne spadaju u nadležnost Bosne i Hercegovine kako je predviđeno ovim Ustavom, ukoliko se jedan entitet ne protivi u datom slučaju.

Dodatne nadležnosti

a) Bosna i Hercegovina će preuzeti nadležnost i za druge poslove o kojima se entiteti dogovore; za poslove predviđene Aneksima 5 - 8 Opšteg okvirnog sporazuma; ili koji su potrebni za očuvanje suvereniteta, teritorijalnog integriteta, političke nezavisnosti i međunarodnog subjektiviteta Bosne i Hercegovine, u skladu sa podjelom nadležnosti između institucija Bosne i Hercegovine. Po potrebi, mogu se formirati i dodatne institucije za obavljanje ovih nadležnosti.

b) U periodu od šest mjeseci od stupanja na snagu ovog Ustava, entiteti će otpočeti pregovore sa ciljem da u nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine uključe i druga pitanja, uključujući korišćenje energetske resursa i zajedničke privredne projekte.⁵⁵

⁵⁵ Ustav Bosne i Hercegovine– član 3. Službeni Glasnik Bosne i Hercegovine, broj 25/09

6. ZAKLJUČAK

Svrha ovog rada bila je upoznati sa svim vrstama složenih država i državnih zajednica. Iako su neke dio prošlosti, bitno ih je spomenuti. Važno je razlikovati konfederacije od federacija, odnosno potrebno je odrediti konfederacije i federacije kao složene države. Da bi se odredilo da li je neka država konfederalno ili federalno uređena potrebno je sagledati sve njene karakteristike koje su za nju tipične kao državu. Složene države su djeljiva cjelina u čijem sastavu su teritorijalne jedinice s elementima državnosti.

Sve je veći broj federacija dok su konfederacije obično prijelazni oblici koji vode stvaranju federacije ili podjeli na više samostalnih država.

Bosna i Hercegovina jedinstvena je država po svom državnom uređenju u svijetu. Uzimajući u obzir njezinu povijest vjerojatno da njen oblik državnog uređenja i nije mogao biti drugačiji. Prvi Ustav Bosne i Hercegovine kao samostalne države nastao je kao ustav krize i nametanja izvana, predstavljajući aneks međunarodnog mirovnog sporazuma kojim je okončan rat. Postojeći Ustav izvor je stalne krize nefunkcionalne države bez čije se korjenite reforme ne može govoriti niti o europskim pravnim standardima.

Za uspješno funkcioniranje Bosne i Hercegovine i svih složenih država i državnih zajednica na svim razinama ključno je da svi njeni konstitutivni narodi i građani budu ravnopravni, da u nju imaju puno povjerenje i vjeruju u njenu budućnost.

7. LITERATURA

KNJIGE:

1. Visković N. – Država i pravo, Birotehnika CDO, Zagreb 1997.
2. Bačić A. – Ustavno pravo Republike Hrvatske, Pravni fakultet Split, Split 2015.
3. Hague R. – Komparativna vladavina i politika, Biblioteka Politička misao, Zagreb 2001.
4. Smerdel B. – Ustavno uređenje Europske Hrvatske, Narodne Novine, Zagreb 2020.
5. Janjić D. – Država i nacija , Informator, Zagreb 1987.
6. Smerdel B. – Ustavno pravo, Pravni Fakultet Zagreb, Zagreb 2006.
7. Cerovac M. i sur., - Europska unija, Biblioteka Gospodarska misao, Zagreb, 2010.

PROPISI:

1. Ustav Bosne i Hercegovine - Službeni Glasnik Bosne i Hercegovine, broj 25/09

MEĐUNARODNI UGOVORI:

1. Ugovor o Europskoj uniji - Službeni List Europske Unije 2016/C 202/1
2. Pariški Ugovor - Službeni List Europske Unije 2016/L 282/4
3. Ugovor iz Maastrichta - Službeni List Europske Unije 1992/C 191
4. Lisabonski Ugovor - Službeni list Europske Unije 2007/C 306
5. Daytonski sporazum -
https://propisi.ks.gov.ba/sites/propisi.ks.gov.ba/files/opci_okvirni_sporazum_za_mir_u_bosni_i_hercegovini.pdf (posjećeno 18.8.2021.)
6. Washingtonski sporazum - <https://www.pfsa.unsa.ba/pf/wp-content/uploads/2018/01/Washingtonski-sporazum-1994.pdf> (posjećeno 18.8.2021.)

INTERNET IZVORI:

1. <https://www.eu-projekti.info/europska-unija/tijela-europske-unije/>(posjećeno 18.8.2021)
2. https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/what-european-commission-does/law/areas-eu-action_hr (posjećeno 18.8.2021.)

POPIS TABLICA:

1.0. Federacije među konsolidiranim demokracijama